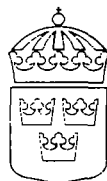

Jordbruksutskottets yttrande

1990/91:JoU7y

Totalförsvarets civila del: Funktionen
Livsmedelsförsörjning m.m.

1990/91
JoU7y

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har den 12 mars 1991 berett jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1990/91:102 om verksamhet och anslag inom totalförsvaret 1991/92 såvitt avser bilaga 4 (jordbruksdepartementet).

Propositionen

Funktionen Livsmedelsförsörjning m.m. omfattar försörjningen med livsmedel inkl. vatten, reglerings- och ransoneringsåtgärder avseende livsmedel, livsmedelshygien och civil veterinärverksamhet. Med livsmedelsförsörjning avses enligt bilaga 4 till propositionen all verksamhet från producent till konsument. Statens jordbruksnämnd är funktionsansvarig myndighet. Vidare har lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk och statens naturvårdsverk uppgifter inom funktionen.

I bilaga 4 lämnas en redovisning av verksamheten med livsmedelsberedskap m.m. Denna beredskap bygger på det jordbruk och fiske samt den livsmedelsindustri och distribution m.m. som finns i fredstid. Målet är att produktion, förädling och distribution skall bedrivas på i stort sett samma sätt som under normala förhållanden. Genom i första hand beredskapshänsyn i planering och i samhällsutvecklingen (BIS) eftersträvas sådan omfattning och utformning av det fredstida näringslivet att målen för livsmedelsberedskapen, t.ex. dimensionering och lokalisering av jordbruket och industrin, i kris och krig uppnås.

Emellertid är s.k. BIS-åtgärder inte tillräckliga. I andra hand utnyttjas därför specifika beredskapsåtgärder för att skapa en tillräcklig förmåga att anpassa sig till förhållandena under kriser och i krig. Detta sker bl.a. genom att resurser utnyttjas på hästa sätt, t.ex. genom omställning av jordbruket, produktion av ersättningsvaror och planläggning av jordbrukets blockorganisation, samt genom resursfördelning i form av t.ex. regleringssystem för insatsvaror och ransoneringssystem för livsmedel. Vidare sker en lokalisering av resurserna utifrån behoven, t.ex. genom förberedelser för lagerupphyggnad i Norrland. Först i tredje hand utnyttjas beredskapslagring eftersom denna åtgärd är betydligt dyrare än de andra åtgärderna.

I bilaga 4 lämnas vidare en redogörelse för 1990 års beslut om livsmedelspolitiken (prop. 1989/90:146, JoU 25). Livsmedelspolitikens mål vad gäller beredskapen skall enligt riksdagsbeslutet vara att trygga landets livsmedelsförsörjning under kriser och i krig. Beredskapen skall grundas på de fredstida resurserna inom livsmedelssektorn och dess förmåga till omställning, kompletterade med särskilda beredskapsåtgärder. Förhållandena i övre Norrland kräver enligt riksdagsbeslutet speciella åtgärder för att en full beredskap skall kunna upprätthållas.

Jordbruksministern framhåller (s. 32 f.) att avregleringen av jordbruket påbörjas den 1 juli 1991. Avregleringen kommer att leda till att resurserna i jordbruket minskar. Det är emellertid i dagsläget oklart hur snabbt omställningen av jordbruket kommer att ske och därmed i vilken takt resurserna i jordbruket förändras. I avvaktan på att konsekvenserna av 1990 års livsmedelspolitiska beslut skall framträda tydligare bör uppbyggnaden av lagren av livsmedel och insatsvaror ske under en längre tidsperiod. Innan en kraftig uppbyggnad av lagren görs bör också den av regeringen tillsatta försvarspolitiska beredningens ställningstaganden inför 1992 års försvarsbeslut inhämtas.

Den långsammare lageruppbyggnad som föreslås innebär budgetåret 1991/92 en besparing med 100 milj.kr. i förhållande till den lageruppbyggnad som det livsmedelspolitiska beslutet förutsatte. Denna besparing utgör en del av de åtgärder inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde som tidigare aviserats. I sammanhanget understryker jordbruksministern nödvändigheten av en väl avvägd balans mellan beredskapslagring och resurser inom livsmedelssektorn. Jordbruksnämnden har fått i uppdrag att noga följa utvecklingen i bl.a. detta avseende.

I enlighet med regeringens förslag — som tillstyrkts av jordbruksutskottet — i budgetpropositionen, bilaga 11, bör den 1 juli 1991 en ny myndighet på jordbruksområdet, statens jordbruksverk, inrättas (1990/91:JoU22). Samtidigt som lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden därvid upphör tar den nya myndigheten över ansvaret för funktionen Livsmedelsförsörjning m.m.

Under rubriken Anslagsfrågor föreslås med hänvisning till det anförda att riksdagen under H 4. Inköp av livsmedel m.m. för beredskapslagring anvisar ett reservationsanslag på 42 876 000 kr. för budgetåret 1991/92. Vidare föreslås att riksdagen under H 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m.m. för budgetåret 1991/92 anvisar ett förslagsanslag på 223 077 000 kr.

Motionerna

I motion Fö7 (mp) anförs bl.a. att den nya livsmedelspolitiken kommer att medföra ytterligare nedläggning av lantbruk främst i nuvarande bristområden och därmed en sänkt livsmedelsberedskap. Utökad lagerhållning har föreslagits i bristområdena. Regeringen fullföljer emellertid inte dessa förslag genom yrkanden om medelsanvisning. Enligt motionärerna är den lämpliga vägen att i alla underskottsområdena stödja uppkomsten av ett antal robusta lantbruk (kärngårdar) och

ge dessa uppgiften att även sköta beredskapslagring av vissa produktionsfaktorer resp. produkter. Lagerhållningen av egna och inköpta råvaror bör ske genom kontrakt med statens jordbruksnämnd. Länsstyrelserna bör få i uppdrag att presentera en sådan modell för lantbrukarna och söka få till stånd avtal med åtminstone tre gårdar i de aktuella länen. Motionen utmynnar i yrkanden att anslagen till livsmedelsförsörjning m.m. sammanförs och ökas med sammanlagt 50 milj.kr. och att riksdagen till en ny totalförsvarsfunktion, Kärngårdar, anvisar 50 milj.kr. (yrkandena 10 och 11).

I motion Fö17 (c) anføres under rubriken Livsmedelsberedskap bl.a. att vår självförsörjningsgrad är en avgörande faktor för att upprätthålla förtroendet för totalförsvarets förmåga hos landets befolkning liksom i omvärlden. I övrigt hänvisas till regeringens förslag i proposition 1990/91:99 om stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige, m.m. och till en centermotion om höjning av motsvarande anslag under nionde huvudtiteln med 128 milj.kr. utöver regeringens förslag.

Utskottets överväganden

Utskottet vill för sin del anföra följande.

Livsmedelsförsörjningen är en del av totalförsvaret. I en kris- eller krigssituation är det av största vikt att tillräckliga mängder livsmedel kan nå hela befolkningen.

I 1990 års riksdagsbeslut har uttalats att målet för livsmedelspolitiken vad gäller försörjningsberedskapen skall vara att trygga landets livsmedelsförsörjning under kriser och i krig (1989/90:JoU25 s. 52). Beredskapen skall grundas på de fredstida resurserna inom livsmedelssektorn och dess förmåga till omställning, kompletterade med särskilda beredskapsåtgärder. En av utgångspunkterna för beslutet är att produktionsapparaten i jordbruket bör anpassas till en volym som motsvarar den inhemska konsumtionen och en kommersiellt motiverad export. Det innebär bl.a. att den brukade arealen kan förväntas minska. Samtidigt framhålls det att beslutet om en anpassning av produktionsapparaten förutsätter ökade lagringsinsatser både i fråga om insatsvaror och livsmedel. Utskottet anser mot angivna bakgrund att det är viktigt att effekterna för livsmedelsförsörjningen av det livsmedelspolitiska beslutet noga uppmärksammas. Det gäller framför allt i den situation som uppstår när den åsyftade produktionsminskningen blir ett faktum. Som framgår av propositionen har jordbruksnämnden av regeringen fått i uppdrag att noga följa utvecklingen i detta avseende. Mot angivna bakgrund anser jordbruksutskottet att de allmänna övervägandena i bilaga 4 till propositionen om funktionen Livsmedelsförsörjning m.m. kan lämnas utan någon erinran från riksdagens sida. I avvaktan på att konsekvenserna av det livsmedelspolitiska beslutet framträder klarare kan utskottet också acceptera regeringens förslag i fråga om inköp av livsmedel för beredskapslagring m.m.

Centermotionen Fö17 yrkande 18 synes endast innebära att riksdagen bör göra ett tillkännagivande om betydelsen av den svenska

självförsörjningsgraden. Enligt utskottets mening är det närmast en självklarhet att självförsörjningsgraden, lika väl som de särskilda beredskapsinsatserna, är av den största betydelse när det gäller att upprätthålla förtroendet för totalförsvarets förmåga. Något särskilt tillkännagivande härom från riksdagens sida är därför inte nödvändigt. När det gäller stödet till jordbruk och livsmedelsindustri m.m. i norra Sverige är detta, som motionärerna antytt, väsentligt inte bara från regionalpolitisk synpunkt utan också från beredskapssynpunkt. Utskottet behandlar den i motionen angivna propositionen jämte motioner i sitt betänkande 1990/91:JoU27, till vilket här hänvisas.

I samband med utskottets budgetberedning under riksmötet 1987/88 avgav statens jordbruksnämnd på utskottets begäran yttrande över ett antal motioner om vissa beredskapsfrågor i jordbruket. I yttrandet lämnas bl.a. en utförlig redovisning av jordbrukets blockorganisation (se JoU 1987/88:17, bilaga). Systemet med blockindelningen ligger delvis i linje med synpunkterna i motion Fö7 yrkande 11. Motionen föranleder i övrigt inget uttalande från utskottets sida i denna del.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om medelsanvisning och avstyrker således Fö7 yrkande 10.

Stockholm den 28 mars 1991

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Jan Fransson (s), Håkan Strömberg (s), Grethe Lundblad (s), Martin Segerstedt (s), Bengt Rosén (fp), Jens Eriksson (m), Margareta Winberg (s), Åke Selberg (s), Inge Carlsson (s), Ingvar Eriksson (m), Sören Norrby (fp), Lennart Brunander (c), Annika Åhnberg (v), Kaj Larsson (s), Carl G Nilsson (m) och Åsa Domeij (mp).

Avvikande meningar

1. Uttalande om livsmedelsberedskapen

Karl Erik Olsson och Lennart Brunander (båda c) anför:

Som anføres i motion Fö17 är vår självförsörjningsgrad en avgörande faktor för att upprätthålla förtroendet för totalförsvarets förmåga hos landets befolkning liksom i omvärlden. Det är från beredskapssynpunkt viktigt att bl.a. produktionsförhållandena i norra Sverige beaktas. Som centerpartiet anfört krävs det att riksdagen lever upp till sitt beslut från föregående år att det inte skall tillåtas någon försämring av lönsamhetsnivån i Norrlandsjordbruket och att ej heller produktionen skall minska. Stödet till jordbruket inom stödområdet måste mot

denna bakgrund ökas i motsvarande grad. Om ökade resurser anvisas för livsmedelsberedskapen i norra Sverige kan medel frigöras för ökad livsmedelsberedskap i övriga delar av landet. Detta bör riksdagen med anledning av motion Fö17 yrkande 18 som sin mening ge regeringen till känna.

2. Anslag till livsmedelsförsörjning m.m.

Åsa Domeij (mp) anför:

Den nya livsmedelspolitiken kommer att medföra en ytterligare nedläggning av lantbruk främst i nuvarande bristområden och därmed sänkt livsmedelsberedskap. Regeringen fullföljer ej de förslag som framlagts om utökad lagerhållning i bl.a. bristområdena utan låter höjda anslag till inköp av livsmedel och insatsvaror bero. Enligt min uppfattning bör myndigheterna i alla underskottsområden stödja uppkomsten av ett antal robusta lantbruk (kärngårdar) och ge dessa uppgiften att även sköta beredskapslagring av potatis, spannmål och produktionsfaktorer i form av t.ex. levande djur. På dessa lantbruk bör finnas möjligheter till energiförsörjning oberoende av externa energileveranser samt förädlingsmöjligheter i form av kvarnar, slakterier och mejerier. Lagerhållningen av egna och inköpta livsmedelsråvaror bör göras enligt kontrakt med statens jordbruksnämnd. Länsstyrelserna bör få i uppdrag att presentera en sådan modell för lantbrukarna och söka få till stånd avtal med åtminstone tre gårdar i vart och ett av de aktuella länen. Utskottet borde således ha tillstyrkt motion Fö7 yrkande 11 om ett särskilt anslag på 50 milj.kr. till en ny totalförsvarsfunktion, Kärngårdar. Vidare borde utskottet ha tillstyrkt yrkande 10 om ytterligare 50 milj.kr. under ett gemensamt anslag till totalförsvarsfunktionen Livsmedelsförsörjning m.m., sammanlagt 315 953 000 kr.

